

Nihilominus illud Symbolum ut certissima fidei regula habendum est, cum Ecclesia illud approbaverit atque cunctis fidelibus credendum proposuerit, decernendo quod in officiis publicis legeretur. Factum autem de vero illius auctore est personale, et ad infallibilitatem Ecclesiæ non pertinet.

Quæritur an conveniens fuerit præcipios fidei articulos sic in Symbolis contexere.

R. affirmative. Multo facilius enim fideles discunt ac retinent quid credere debeant, et ab hæreticis tutius secernuntur.

Multa tamen et gravissima fidei puncta, v. g., Eucharistia, Missæ sacrificium aliaque sacramenta, præter Baptismum in Symbolo Constantinopolitano memoratum, in his Symbolis non exprimuntur, probabiliter, ut notat Theologia Pict., quia in primis sæculis Christiani plura sua tacebant mysteria, præsertim sacræ Eucharistiae, respectu infidelium et catechumenorum, propter abusum quem merito timebant, ut in Tractatu de *Eucharistia* monstratur.

Cæterum omnes articuli omissi implicite continentur in fide sanctæ Ecclesiæ catholicæ.

CAPUT TERTIUM.

DE MOTIVO FIDEI.

Motivum fidei est ratio quæ assensum propositioni a Deo revelatæ determinat : talis esse debet ut omnem errandi formidinem tollat, et ulteriori motivo non indigeat; alioquin non esset motivum fidei immediatum, quod multi theologi vocant objectum formale fidei, quia actum credendi præcise determinat.

Sat apertum est summam Dei veritatem, tum in cognoscendo, tum in revelando, ultimum illud esse fidei motivum quo assensus noster determinatur; ideo enim

firmiter credimus Deo aliquid revelanti, quia persuasum habemus eum non posse errare in cognoscendo, nec fallere in dicendo: ergo summa Dei veritas est ratio fundamentalis fidei nostræ, atque ultimum motivum determinans assensum nostrum. Unde in actu fidei vocibus expresse dicimus: *Credo, Domine, quidquid revelasti, quia summe verax es, nec falli nec fallere potes.*

Verum assensus noster veritate Dei in loquendo inniti non potest, nisi factum revelationis certissime nobis innotescat; quod quidem tria necessario importat, videlicet revelationem ex parte Dei, genuinum sensum revelationis certo assignatum vel propositum, et motiva credibilitatis omnem errandi formidinem excludentia. Itaque dicemus 1° de revelatione divina; 2° de propositione Ecclesiæ; 3° de motivis credibilitatis, et 4° de analysi seu resolutione fidei.

ARTICULUS PRIMUS.

DE REVELATIONE DIVINA.

Non ambigitur quin aliqua revelatio sit necessaria ad fidem: patet ex ipsam fidei definitione ab omnibus admissa. Sed quoniam multiplex distinguitur revelatio, petitur qualis requiratur.

Dividitur enim 1° in *internam* et *externam*: interna ea est quæ fit per signum intrinsecum, scilicet, per vividam mentis illustrationem: externa autem fit per aliquod signum extrinsecum, v. g., per verba articulata.

Dividitur 2° in *mediatam* et *immediatam*: mediata ea est quæ fit per alterius ministerium, quales fuerunt revelationes per Prophetas et Apostolos hominibus factæ: immediata ea est quæ fit a Deo sine ullo intermedio; sic Deus locutus est primis parentibus, Prophetis, Apostolis.

Dividitur 3° in *privatam* et *publicam*: revelatio privata fit alicui pro ipso solo, sine respectu ad alios homines, ut si Deus alicui revelaret diem vel horam mortis, justificationem, prædestinationem, etc. Publica vero illa est quæ,

licet immediate uni vel alteri fiat homini, ad alios instruendos homines destinatur; tales fuerunt revelationes Mosis, Prophetarum et Apostolorum.

Notandum insuper fidem esse vel pure theologicam, vel catholicam: fides theologica sola nititur auctoritate Dei revelantis; dicitur etiam aliquando privata, quia privatos tantummodo obligare potest, si, v. g., cuidam vel quibusdam fiat revelatio pro ipso aut ipsis solis, aliunde certe probata. Fides catholica supponit definitionem Ecclesiae et omnes obligat fideles. His notatis,

Certum est 1º revelationem privatam ad fidem catholicam non sufficere, sed requiri revelationem publicam.

Certum est 2º revelationem immediatam ad fidem, sive theologicam, sive catholicam, necessariam non esse; alioquin vera fides in iis tantum existere posset quibus Deus immediate locutus fuisset: at Deus, ex hypothesis revelationis, unicuique immediate loqui non tenetur, ut in Tractatu de vera Religione ostendimus.

Sola igitur difficultas est qualis revelatio ad fidem theologicam requiratur.

PROPOSITIO.

Ad fidem vere divinam, seu theologicam, omnis revelatio certo constans sufficit.

Prob. Fundamentum fidei est auctoritas Dei revelationis: porro haec auctoritas eadem est respectu nostri, quæcumque sit revelatio, sive intrinseca sive extrinseca, sive immediata sive mediata, sive publica sive privata; hoc solum enim necessarium est, scilicet, ut revelationis existentia certo constet: at existentia cujusque revelationis etiam privatæ certo constare potest.

1º Existentialia revelationis immediatae internæ. Fieri enim potest ut Deus per vias sibi notas veritatem supernaturalem privatis hominibus adeo clare manifestet, ut eam tam certo teneant quam propositiones naturales omnibus primo intuitu notas. Eam signis externis, v. g.,

miraculis, certam facere potest, et injuriosum ac temerarium maxime foret affirmare Deum hoc præstare non posse. Ergo 1º, etc.

2º Existentialia revelationis immediatae externæ. Certo enim aliquis scire potest Deum sibi exterius locutum esse, si nempe sufficientia exstant signa omne dubium tollentia. Sic fidem habuerunt primi parentes, Abraham, Isaac, Jacob, Moyses, Prophetæ, Apostoli, etc. Ergo 2º, etc.

3º Existentialia revelationis mediatae. Si enim qui nomine Dei loquitur, veritatem missionis suæ miraculis aut prophetiis clare ostendat, testis revelationis ita confirmata eam in dubium revocare non potest; divinam igitur habet fidem. Ergo 3º, etc.

Caveant tamen privati ne suas vel aliorum imaginations aut meras sensuum vel diaboli illusiones pro revelationibus divinis sumant: pari sollicitudine enim se munire debent et contra incredulitatem Deo injuriosam, et contra credulitatem ad superstitiones deducentem et in contemptum religionis vergentem.

Objiciuntur verba S. Aug., lib. contra Epist. Fundamenti, dicentis: « Ego Evangelio non crederem, nisi me catholicæ Ecclesiae commoveret auctoritas. » Verum S. Doctor per revelationem privatam et immediatam non didicerat Evangelium esse verbum Dei: hæc igitur objectio ad rem non pertinet.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE PROPOSITIONE ECCLESIAE.

Propositio est via qua revelatio iis innotescit quibus immediate non facta est; aliud est igitur revelatio, et aliud revelationis propositio; unde, licet nova non fiat revelatio, saepe novæ fiunt revelationis propositiones, id est, novæ manifestationes revelationis jam existentis.

Revelatio immediate facta nullam requirit propositionem ab ea distinctam, respectu ejus qui eam accipit; sed aliis innotescere non potest, nisi per loquaciam, scriptu-

ram aliave signa exteriora eis proponatur : unde Apostolus, Rom. x, 17 : *Fides ex auditu.*

Duplex autem distinguitur revelationis propositio, videlicet, una publica qua aliquid, tanquam a Deo revelatum et fide catholica credendum, toti fidelium communitati per Ecclesiae infallibilem sententiam proponitur, et altera privata quæ fit ab iis qui privilegio infallibilitatis non pollent : tales sunt veritatum revelatarum, definitarum aut non definitarum, explications vel propositiones factæ per Scripturarum interpretes, doctores, pastores inferiores, concionatores, catechistas, etc. *His notatis*, duo statuenda sunt, nempe :

1º Ad constituendam fidem catholicam requiritur propositio revelationis publica, seu Ecclesiae definitio ; repugnat enim privatos homines fallibiles totam fidelium communitatem infallibiliter docere. Duplicis generis autem distinguenda sunt Ecclesiae propositiones seu definitiones ; aliae nimirum explicitæ quæ totis exprimuntur verbis, et aliae implicitæ quæ evidenter supponuntur, vel in definitionibus explicitis manifeste continentur : hæc, licet nullibi explicite definita, sufficienter ab Ecclesia proponuntur ut ad fidem catholicam pertineant : talia sunt nonnulla puncta fundamentalia quæ semper et ubique tanquam de fide credita sunt, licet non definita ; tales sunt plurimæ veritates dogmaticæ aut morales in Scripturis tam manifeste contentæ, ut ab omnibus eodem modo intelligantur. Ecclesia definiendo Libros sacros verbum Dei continere, has veritates sufficienter proposuit ut revelatas et fide catholica credendas.

2º Ad fidem theologicam propositio Ecclesiae non est absolute necessaria ; quisquis enim certo cognoscit aliquam veritatem fuisse revelatam, eam, ex dictis, credere tenetur propter solam Dei auctoritatem ; at fieri potest ut quis per sola motiva credibilitatis, independenter a propositione Ecclesiae, certo cognoscat aliquam veritatem esse revelatam, v. g. evolvendo monumenta traditionis, scrutando Scripturas et explicitas Ecclesiae definitiones : hinc contingere potest ut aliquid sit de fide divina res-

pectu unius et non respectu alterius, respectu doctorum et non respectu idiotarum, quia illis et non aliis innotescit ut revelatum.

ARTICULUS TERTIUS.

DE MOTIVIS CREDIBILITATIS.

Ut aliquam veritatem fuisse revelatam credamus eique adhæreamus, quædam esse debent rationes quibus ad credendum determinemur, quia rationabile debet esse obsequium nostrum. Istæ autem rationes dicuntur motiva credibilitatis, siquidem nos movent ad credendum.

Ex una parte assignavimus in Tractatu *de vera Religione* characteres quibus de existentia revelationis certo constare possit, nec non librorum Veteris et Novi Testamenti auctoritatem astruximus. In Tractatu *de vera Ecclesia* ostendimus corpus pastorum, cum capite suo juncitorum, et Romanum pontificem ex cathedra loquentem, ut melior fert sententia, cunctas, ex institutione Christi, fidei controversias infallibili auctoritate judicare. At in docendo nunquam Ecclesia errare potest. Judiciorum ejus conditiones et objecta sufficienter exposuimus ; monstravimus quomodo fideles, etiam simplices et idiotæ, via auctoritatis ducti, ad fidem perveniant, dum via discussionis a protestantibus admissa ad eam nunquam pervenire possent.

Ex altera parte, sola rei evidentia, omnibus communis, suadet Deo certe loquenti omnimodam fidem adhibendam esse. Quædam igitur tantum hic notanda sunt circa credibilitatis motiva ad fidem necessaria. 1º Ut actus veræ fidei eliciatur, saltem ordinarie requiruntur motiva externa credibilitatis quibus intellectus determinetur : nam 1º fidei actus in homine est actus humanus : debet ergo rationi esse consentaneus, ac proinde rationalibus motivis determinari, ut ait S. Th. 2 2, q. 1, art. 4, ad 2 : « Non enim crederet (homo) nisi videret ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter

» aliquid hujusmodi. » 2º Fides est libera, ut docet concil. Trid. sess. 6, cap. 5, dicens : « Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia et adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata et promissa sunt. » 3º Debet esse constans et invicta : at fides sine motivis certis determinata, talis esse non posset : ergo.

Diximus *saltem ordinarie*, quia plures theologi docent actum fidei, Deo speciali modo interius agente, elici posse absque ullis credibilitatis motivis externis, et sic forte interdum credere nonnullos rudes, idiotas ac juvenes, cum primum ad adultam ætatem perveniant, dummodo tamen nullum sit apud eos dubium circa revelationis existentiam, quia fides proprie dicta cum vero dubio subsistere non potest.

Cæterum, hic supernaturalis Dei concursus ab iis non excluditur qui affirmant nullum fidei actum proprie dictum absque motivis credibilitatis existere posse, et sæpe, juxta eos, in idiotis ac juvenibus insufficientiæ motivorum ad prudenter agendum supplet.

2º Necesse est ut ope dictorum motivorum objectum fidei fiat evidenter credibile, alioquin assensus firmus rationabilis non esset. Non dicitur autem quod debeat esse evidenter verum; quia illud solum est evidenter verum quod in se vel in principiis suis clare cognoscitur : porro objectum fidei non ita cognoscitur, sed per testimonium Dei illud revelantis : at, licet respectu nostri sit obscurum vel incomprehensibile, titameu evidenter credibile, si certissime constet Deum illud revelasse : imo tunc evidenter credendum est ; assensum quippe Deo aliquid certo revelanti denegare, est actus ipsi valde injuriosus et absurdus, ut patet. Ergo.

3º Sequitur ex dictis non solum licere, sed laudabile esse motiva quibus vera nititur fides inquirere, ut rationem fidei nostræ reddere semper parati simus. Duplex igitur distinguendum est studium religionis : unum quo simpliciter discuntur veritates credendæ et in praxi sequendæ, et alterum quo requiruntur motiva quibus tuto

judicamus religionem nostram esse divinam ac solam veram. Ingens tamen datur discrimen, ut patet, inter hujusmodi examen et viam discussionis a protestantibus admissam, qua unusquisque omnes quæstiones fidei proprio judicio definire tenetur.

4º Motiva credibilitatis tantum probabilia ad fidem divinam non sufficient : fides quippe divina est assensus mentis adeo firmus, ut credens paratus sit potius mori quam ab illo discedere ; omnem igitur errandi formidinem excludit, et perfectam animi quietem supponit : at repugnat mentem motivo tantum probabili determinatam tam firmum præstare assensum, tantamque securitatem habere. Unde Innocentius XI sequentem damnavit propositionem, anno 1679 : « Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine qua quis formidat ne non sit locutus Deus. » Clerus Gallicanus eamdem damnavit propositionem, in comitiis anni 1700, ut scandalosam, perniciosa et Apostolicam fidei definitionem evertentem ; *Bossuet*.

Si ergo theologi quandoque dicant aliquam propositionem esse probabiliter de fide, intelligendum est illam esse probabiliter revelatam, non vero esse objectum fidei proprie dictæ, quamdui intra limites probabilitatis remanet.

5º Motiva credibilitatis a motivo fidei sedulo distingua sunt ; motivum enim fidei est ipsa Dei auctoritas, *ut supra diximus* ; motiva vero credibilitatis sunt quædam ad fidem præambula, seu conditiones sine quibus fides ordinarie non existeret, quia de existentia revelationis non sufficienter constaret. Non sunt igitur necessario ejusdem ordinis, dignitatis et certitudinis ac proprium fidei motivum ; motivum enim fidei est absolute unicum, infallibile, invariabile ; motiva autem credibilitatis non sunt eadem pro omnibus, nec pro singulis temporibus, nec necessario sunt revelata, nec igitur supernatura, nec infallibilia in se : alii quippe his motivis convincuntur, alii majora vel numerosiora requirunt ;

rustici, v. g., solo testimonio parochi perfecte determinantur, dum alii plene non essent contenti : hinc theologi distinguunt motiva credibilitatis absoluta, quæ scilicet respectu omnium certitudinem parint; et alia respectiva, quæ alios convincunt et respectu aliorum non sufficerent.

6º In inquirendo modo quo notiones illæ ad fidei assensum præviæ obtineantur, non immorabimur. Dicemus tantum sistema D. *de Lamennais*, de Ratione universalis, erroneum esse et in errorem inducere. Homines enim nullo modo traditione Apostolica indigent ut ad assensum motivis credibilitatis præbendum inducantur. Relatio autem qua immediate nittitur fides, est factum quod æque sensibile fieri potest ac facta mere naturalia : eadem igitur via illius existentia constare potest, et vera demonstravimus, in Tractatu *de vera Religione*, facta supernaturalia, tum Veteris, tum Novi Testamenti, non minus certo constare quam facta naturalia etiam maximi momenti. Ergo.

7º Altera est quæstio inter theologos agitata, utrum videlicet auctoritas seu veracitas divina, quæ est proprium fidei motivum, cognosci possit et debeat modo supernaturali, an vero sufficiat ut modo naturali tantum cognoscatur. Nec eam quæstionem definire necesse est; etenim nullus est qui serio inficiari audeat Deo loquenti omnimodam fidem adhibendam esse : ubi autem credimus veritates ab ipso summe vero revelatas, quia eas revelavit, et gratia intus agente, assensus noster fit ordinis supernaturalis; a ratione tanquam a principio uno procedit. Quid amplius inquirere opus est? Omnis anterior investigatio non nisi obscuritates et mentis anxieties generaret, quia nihil clarius obtineri potest. Ergo.

ARTICULUS QUARTUS.

DE ANALYSI SEU RESOLUTIONE FIDEI.

Quemadmodum, in arte chymica, per divisionem partium materiæ ad prima corporum elementa ascenditur, et

hæc operatio vocatur analysis ; sic, in materia fidei, per analysim intelligitur mentis operatio qua pervenitur ad prima fidei principia, in quibus quiescendum est, seu ad rationes quæ assensum nostrum determinant.

Ex dictis autem patet actum fidei divinæ quinque importare aut supponere, videlicet 1º objectum revelatum; 2º motivum supernaturale, seu auctoritatem Dei revealantis; 3º veracitatem Ecclesiæ sensum revelationis infallibiliter proponentis; 4º gratiam Dei assensum nostrum illæsa libertate dirigentem et ad statum supernaturalem elevantem; 5º motiva credibilitatis. Itaque fides nostra optime resolvitur in objectum revelatum, in veracitatem Dei revealantis, in auctoritatem Ecclesiæ proponentis, in gratiam moventem et in motiva credibilitatis. Unde in fide qua credimus Deum esse trinum in personis, adest ipsa propositio revelata, auctoritas Dei revealantis, regula Ecclesiæ proponentis, gratia interior agens et assensum determinans aut perficiens, et motiva quibus ostenditur Ecclesiæ docenti credendum esse et Ecclesiam hanc propositionem definiisse.

Sciscitanti a nobis cur eam propositionem credamus, respondebimus, quia Deus eam revelavit; quærenti unde sciamus Deum eam revelasse, dicemus, quia Ecclesia sic docet. Si petatur cur Ecclesiæ credendum sit, adducemus credibilitatis motiva quibus ostenditur Ecclesiæ docenti credendum esse, eamque talem propositionem definiisse.

Ea methodo omnes fideles, etiam rudiores, modo ratione polleant, ad eliciendum actum fidei rationabilem facile deducuntur.

Alia via æque facili ad eumdem finem duci possunt, a primis principiis, ut in Tractatibus *de Religione* et *de Ecclesia* fecimus, sic procedendo : veritas factorum naturalium etiam antiquorum pluribus viis ad nos certe pervenire potest, ut omnes fatentur : facta autem supernaturalia non minus sensibus obvia, publica et gravis momenti esse possunt : tam certo igitur veritas eorum ad nos iisdem viis transmitti potest. Porro nulla sunt facta

naturalia præterita quorum veritas majori fulgeat evidentia, quam veritas factorum supernaturalium in libris tum Veteris, tum Novi Testamenti descriptorum, ut in Tractatu *de Religione* ostendimus. Ex his factis, ex traditione et ratione clare demonstratur divinæ revelationis existentia, nec non auctoritas Ecclesiæ in docendo infallibilis : deinde, ad propositionem particularem deviendo, ostenditur eam ab Ecclesia esse propositam, ac consequenter revelatam, et ideo, propter summam Dei veracitatem, firmiter, Deo adjuvante, credendam.

Cæterum, ut sane judicetur qua via præsertim infantes et indocti actum fidei eliciant, in memoriam revocanda sunt ea quæ diximus in Tractatu *de vera Ecclesia*. Vide *Holden*, cap. 6 : *La Foi justifiée*, ad calcem.

CAPUT QUARTUM.

DE REGULIS FIDEI.

Regulæ fidei sunt viæ nos dirigentes ad certo cognoscendum tum revelationis existentiam, tum genuinum ejus sensum. Tota revelatio divina custoditur, velut depositum, in Scriptura sacra et in traditione : quoniam autem neque Scriptura neque traditio veritates in se contentas viva voce explicant, dicuntur regulæ fidei mortuæ seu inanimatæ, et forte rectius dicerentur fontes fidei. Necessariam esse regulam vivam seu animatam Scripturam et traditionem infallibili auctoritate explicantem, theologi catholici unanimiter docent, ostenduntque eam esse Ecclesiam quæ infallibiliter loquitur, juxta omnes, sive per concilium generale, sive per consensum expressum aut tacitum episcoporum summo Pontifici junctorum, sive per decretum Romani pontificis ex cathedra loquentis, juxta meliorem sententiam.

De hac fidei regula sufficienter diximus in Tractatu *de vera Ecclesia*; nunc igitur restat ut de Scriptura sacra et de traditione quædam in dupli articulo dicamus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SCRIPTURA SACRA.

Per Scripturam sacram intelligitur verbum Dei divinitus scriptum. Dicitur etiam per excellentiam simpliciter *Scriptura*, vel *Biblia* aut *Litteræ sacrae*; vocatur *Testamentum*, quia sicut voluntas hominis testamento declaratur, sic Deus per Scripturam sacram voluntatem suam hominibus manifestavit. Appellatur insuper *verbum Dei*, *sermo Dei*, *divina eloquia*, etc.

Librorum Veteris et Novi Testamenti authenticitatem, veritatem et integritatem in Tractatu *de vera Religione* demonstravimus. His suppositis, paucis verbis nobis dicendum est 1º de eorum divinitate, 2º de eorum canonicitate, 3º de multiplici eorum sensu, 4º de regulis ad assignandum sensum eorum genuinum sequendis, et 5º de variis eorum editionibus.

§ I. — De librorum Veteris et novi Testimenti divinitate seu inspiratione divina.

Tripli modo liber aliquis dici potest divinus seu divinitus scriptus, nempe 1º si Deus scriptori immediate revelet quid debeat scribere; 2º si Deus per internam voluntatis incitationem aliquem ad scribendum efficaciter moveat, et per mentis illustrationem inspiret quæ vult ut ab eo scribantur; 3º tandem, saltem latiori sensu a quibusdam admisso, si Deus aliquem ex proprio motu scribentem ita speciali assistentia dirigat, ut eum ab omni errore tueatur. De his modis infra dicemus.

Quærendum est igitur 1º an libri Veteris et Novi Testamenti fuerint inspirati, et 2º quo modo fuerint inspirati.

Notandum ingens dari discriminem inter revelationem et inspirationem, licet utraque sese non excludat.

Revelatio est manifestatio veritatis a Deo viis supernaturalibus facta; inspiratio vero est quædam superna-